

УДК 343.85

О. І. Голиш

ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ЗЛОЧИНІВ У СФЕРІ ВОДОКОРИСТУВАННЯ

На підставі проведеного аналізу наукової літератури та емпіричного матеріалу надано оперативно-розшукову характеристику злочинів у сфері водокористування із виокремленням способів їх вчинення. Встановлено недостатню теоретичну і практичну розробленість оперативно-розшукової характеристики злочинів у сфері водокористування, а також відсутність науково-методичних рекомендацій із цього питання в оперативних і слідчих підрозділах органів внутрішніх справ України. Це, у свою чергу, негативно впливає на ефективність роботи вказаних підрозділів у напрямку протидії злочинам у сфері водокористування.

Ключові слова: оперативні підрозділи, водокористування, спосіб вчинення, оперативно-розшукова характеристика.

Однією з головних складових успішної протидії злочинності є знання основних типових елементів оперативно-розшукової характеристики злочинів, зокрема у сфері водокористування.

Принагідно зазначимо, що значення такої характеристики полягає у тому, що вона дає можливість:

1) встановити соціально-психологічні дані, необхідні для аналізу певного виду злочинів;

2) узагальнити внутрішні соціально обумовлені причини вчинення злочинів і виявити закономірності, які можуть характеризувати економічну злочинність загалом [1, с. 162];

3) економити процесуальний час та уникати певних помилок [2, с. 76];

4) зрозуміти причини й умови появи криміногенної поведінки;

5) розробити заходи, спрямовані на попередження злочинів [3, с. 102], зокрема у сфері водокористування.

Аналіз фахової літератури свідчить про те, що на теоретичному рівні оперативно-розшукову характеристику різних видів економічних злочинів досліджували такі науковці, як: К. В. Антонов, С. В. Андрусенко, О. М. Бандурка, А. В. Губська, С. М. Гусаров, В. Д. Пчолкін, М. С. Рябченко, М. В. Стацак, О. С. Тарасенко, А. М. Кислий, В. В. Шендрик, О. О. Юхно та інші. Однак у їхніх працях не достатньо повно розглянуто питання щодо оперативно-розшукової характеристики злочинів у сфері водокористування, що і вплинуло на вибір теми нашого дослідження.

Мета статті – надати оперативно-розшукову характеристику злочинів у сфері водокористування із виокремленням способів їх вчинення.

Логічним продовженням нашої статті є формулювання авторського визначення поняття «оперативно-розшукова характеристика

злочинів у сфері водокористування». На наш погляд, це – сукупність даних про структуру, вид та призначення вказаної сфери водокористування, а також про окремі кримінально-правові, кримінологічні, криміналістичні, соціально-економічні, психологічні аспекти, знання та своєчасне застосування яких сприяє виявленню, попередженню та документуванню злочинів оперативними підрозділами в означеній галузі.

Що стосується складових елементів оперативно-розшукової характеристики злочинів у сфері водокористування, то найбільше значення для процесу протидії злочинам у сфері водокористування як свідчать результати опитування оперативних працівників органів внутрішніх справ України, має елемент характеристики способів учинення протиправних діянь. Зважаючи на практичну спрямованість цієї статті та потреби практики, вважаємо доцільним більш детально розглянути способи вчинення злочинів у сфері водокористування.

У результаті проведеного аналізу встановлено, що до основних способів учинення злочинів у сфері водокористування можна віднести такі:

1. Неукладення щорічних (поновлених) договорів зі споживачами щодо надання послуг водокористування та водовідведення.

Для прикладу наведемо задокументований працівниками УДСБЕЗ УМВС України в Луганській області злочин. За матеріалами вказаного підрозділу прокуратурою міста Луганська було відкрито кримінальне провадження за ознаками злочину, передбаченого ч. 2 ст. 364 КК України, відносно службових осіб одного із комунальних підприємств, які упродовж тривалого часу не укладали нові договори зі споживачами водокористування та водовідведення, внаслідок чого кошти від реалізації не перечислене на розрахунковий рахунок, а зачислено на інші розрахункові рахунки підприємства.

2. Невключення до розрахунків суми заборгованості за минулі роки, що призводить до незаконного отримання і використання суб'єктом господарювання коштів субвенції.

Наприклад, працівниками УБОЗ УМВС України в Дніпропетровській області був задокументований факт зловживання службовим становищем працівниками ТОВ «С», які, діючи умисно, під час проведення розрахунку сум субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на погашення заборгованості з різниці в тарифах на теплову енергію, послуги з водопостачання та водовідведення, що вироблялися, транспортувалися і постачалися населенню, яка виникла у зв'язку з невідповідністю фактичної вартості теплової енергії, послуг з водопостачання та водовідведення тарифам, затвердженим органами місцевого самоврядування, не включали до розрахунків суми заборгованості за минулі роки, що призвело до незаконного отримання і використання вказаним суб'єктом господарювання коштів субвенції на суму 85 тис. грн, чим державному бюджету було завдано збитків на вказану суму.

3. Завищення суми нарахувань за послуги централізованого водовідведення споживачам у частині додаткових витрат на електричну енергію.

За матеріалами УДСБЕЗ УМВС України в Івано-Франківській області було відкрито кримінальне провадження за ознаками злочину, передбаченого ч. 2 ст. 364 КК України, стосовно службових осіб КП «К», які упродовж тривалого часу завищували суми нарахувань за послуги централізованого водовідведення споживачам у частині додаткових витрат на електричну енергію. В результаті за вказаний період часу було нараховано зайву суму і сплачено споживачами за послуги водовідведення 1,5 млн грн.

4. Завищення фактичних витрат у розрахунках обсягів заборгованості минулих років з різниці у тарифах.

Для прикладу наведемо злочин, задокументований працівниками УДСБЕЗ УМВС України в Житомирській області. Так, за матеріалами вказаного підрозділу прокуратурою було відкрито кримінальне провадження за ознаками злочину, передбаченого ч. 1 ст. 364 КК України, за фактом зловживання службовим становищем посадовими особами Овруцького багатопрофільного виробничого об'єднання «Управління житлово-комунального господарства», які упродовж тривалого часу з метою отримання з державного бюджету субвенції на погашення заборгованості з різниці в тарифах вносили до розрахунків обсягу заборгованості з різниці в тарифах на теплову енергію, послуги з водопостачання та водовідведення завідомо неправдиві дані про включені до розрахунків адміністративні витрати у розмірі 10 % від фактичної виробничої собівартості, тоді як ці витрати передбачено у розмірі не більше 5 %. У результаті державному бюджету було завдано збитків на суму 67,3 тис. грн.

5. Здійснення постачання води населенню без відповідної ліцензії.

Так, за матеріалами працівників УДСБЕЗ ГУМВС України в Дніпропетровській області прокуратурою Петропавлівського району було відкрито кримінальне провадження за ознаками злочину, передбаченого ч. 2 ст. 240 КК України, стосовно колишнього директора Петропавлівського районного комунального підприємства «П», який на порушення вимог Закону України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності» на території зазначеного району без відповідної ліцензії надавав послуги фізичним та юридичним особам із забезпечення останніх водою, в результаті чого незаконно реалізував понад 27 тис. кубометрів прісної води. Внаслідок протиправних дій державі було завдано збитків на суму понад 747 тис. грн.

6. Незаконне використання води на самовільно зайнятій земельній ділянці.

Як приклад, за матеріалами УБОЗ УМВС України в Кіровоградській області прокуратурою було відкрито кримінальне провадження за

ознаками складу злочину, передбаченого ч. 2 ст. 197-1, ч. 2 ст. 240 КК України стосовно приватного підприємця, котрий упродовж тривалого часу з метою незаконного видобутку води, без наявності документів, що посвідчують право користування або володіння земельною ділянкою, здійснив самовільне захоплення земельної ділянки площею 0,25 га, чим завдав шкоди державі на загальну суму понад 730 тис. грн.

7. Використання земельної ділянки з метою незаконного видобутку води без зміни її цільового призначення.

Для прикладу наведемо задокументований працівниками УДСБЕЗ УМВС злочин директора комунального підприємства, який учинив кримінальне правопорушення, передбачене ч. 2 ст. 240 КК України, – перевищуючи свої службові повноваження, протягом тривалого часу здійснював незаконне видобування артезіанської води на земельній ділянці сільськогосподарського призначення без зміни її цільового призначення, чим заподіяв збитки державним інтересам на загальну суму 422 тис. грн.

8. Одержання неправомірної вигоди службовою особою за виділення земельної ділянки для незаконного видобутку води.

За матеріалами УБОЗ МВС України прокуратурою Хмельницької області було відкрито кримінальне провадження за ознаками злочинів, передбачених ч. 2 ст. 240, ч. 2 ст. 368 КК України, стосовно голови Новоушицької райдержадміністрації, який вимагав та отримав неправомірну вигоду в сумі 10,5 млн грн від приватної особи за сприяння у виділенні земельної ділянки площею 33 га та зміні її цільового призначення для незаконного видобутку води.

9. Незаконне надання у власність земельної ділянки, яка знаходиться у прибережній захисній смузі.

Так, у Черкаській області за матеріалами працівників ДСБЕЗ було відкрито кримінальне провадження за ч. 5 ст. 191 КК України стосовно службових осіб Головного державного управління охорони, використання і відтворення водних живих ресурсів та регулювання рибальства у Черкаській області, які незаконно передали фізичним особам для забудови земельну ділянку площею 22,9 га, що знаходиться у прибережній захисній смузі Кременчуцького водосховища і перебуває в користуванні Державного комітету рибного господарства України. В результаті протиправних дій державі було завдано збитків на загальну суму 903,5 тис. грн.

10. Видобування корисних копалин без спеціального дозволу на користування ділянкою надр.

Для прикладу наведемо задокументований працівниками УБОЗ МВС України факт стосовно службових осіб товариства з обмеженою відповідальністю «Н», які протягом тривалого часу незаконно використовували свої службові обов'язки через несумлінне ставлення

до них. Зокрема, на порушення ст. 16, 19, 21 Кодексу України «Про надра» здійснювали видобування корисних копалин загальнодержавного значення – підземних прісних вод за допомогою технічних пристроїв з артезіанської свердловини на території с. Розділ Голованівського району Кіровоградської області – без спеціального дозволу на користування ділянкою надр. Указаними діями було завдано істотної шкоди охоронюваним законом державним інтересам на суму 85 тис. грн. Так, за вказаним фактом слідчим відділом Голованівського РВ УМВС України в Кіровоградській області було відкрито кримінальне провадження за ознаками злочину, передбаченого ч. 1 ст. 367 КК України.

11. Незаконне видобування корисних копалин для сільськогосподарських потреб.

За матеріалами УДСБЕЗ ГУМВС у Дніпропетровській області було відкрито кримінальне провадження за ч. 2 ст. 240 КК України стосовно директора товариства з обмеженою відповідальністю «Ф», який, здійснюючи підприємницьку діяльність з вирощування рослин та відгодівлі тварин, без відповідних правоустановчих документів на земельну ділянку, маючи умисел, спрямований на незаконне видобування корисних копалин загальнодержавного значення, діючи з корисливих мотивів, без отримання дозволу на спеціальне водокористування та спеціального дозволу на користування надрами, з використанням двох технічних пристроїв – електричних насосів систематично здійснював незаконне видобування корисних копалин загальнодержавного значення, а саме підземних вод із самовільно пробурених свердловин у кількості 2 шт. по 5 кубометрів на місяць, внаслідок чого заподіяв законним державним інтересам збитки на загальну суму 6 тис. 75 грн.

12. Незаконне видобування корисних копалин для промислових потреб.

Так, за матеріалами УДСБЕЗ УМВС України в Черкаській області було відкрито кримінальне провадження за ознаками кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 240 КК України, за фактом здійснення незаконного промислового видобутку прісних підземних вод службовими особами приватного акціонерного товариства «Ч». Встановлено, що службові особи цього підприємства, зловживаючи своїм службовим становищем, діючи умисно, порушуючи вимоги Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища», ст. 16, 23 Кодексу України «Про надра», ст. 44, 93, 98 Водного кодексу України, з метою отримання надприбутків підприємством, явно виходячи за межі наданих їм прав та повноважень, нехтуючи встановленими правилами щодо охорони надр та порушуючи вимоги чинного законодавства щодо особливого порядку отримання дозволів на спеціальне користування надрами, здійснювали незаконний

промисловий видобуток прісних підземних вод, які в подальшому використовували для виробничих потреб підприємства, які відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 12.12.1994 № 827 «Про затвердження переліків корисних копалин загальнодержавного та місцевого значення» віднесено до корисних копалин загальнодержавного значення. Таким чином, за період незаконної діяльності приватного акціонерного товариства «Ч» було незаконно видобуто 401 тис. 700 кубометрів підземної води, чим інтересам держави було завдано істотної шкоди у вигляді матеріальних збитків на суму 14 млн 264 тис. 367 грн.

13. Забруднення поверхневих вод.

За матеріалами УДСБЕЗ УМВСУ в Миколаївській області було зареєстровано кримінальне провадження за ознаками ч. 1 ст. 242 КК України стосовно службових осіб ПАТ «О», які шляхом забруднення поверхневих вод створили небезпеку для довкілля, чим завдали шкоди державі на загальну суму понад 830 тис. грн.

14. Незаконне заволодіння поверхневим шаром земель водного фонду.

Як приклад, за матеріалами Управління ДСБЕЗ ГУМВСУ в Київській області було зареєстровано кримінальне провадження за ч. 2 ст. 239-2 КК України стосовно групи осіб, які незаконно заволоділи поверхневим шаром земель водного фонду, а саме річки Дніпра, шляхом учинення намівів за допомогою спеціальної техніки – земснаряду, чим заповдіяли збитки державним інтересам на загальну суму 1 млн грн.

Підбиваючи **підсумки** щодо наведеного, можна констатувати, що знання оперативно-розшукової характеристики злочинів у сфері водокористування дозволить оперативним працівникам виявляти на ранній стадії осіб, які готують злочини у цій сфері, та своєчасно вживати заходів попереджувального характеру. Це, у свою чергу, дозволить уникнути настання негативних та невідворотних наслідків для екосистеми певної території, суспільства і держави.

Список використаних джерел: 1. Василичук В. І. Оперативно-розшукова профілактика злочинів у бюджетній сфері : монографія / В. І. Василичук. – Київ : Розвиток, 2011. – 520 с. 2. Чича Р. П. Вивчення особи злочинця: кримінально-процесуальний аспект / Р. П. Чича // Актуальні проблеми сучасної науки в дослідженнях молодих вчених : матеріали наук.-практ. конф. (Харків, 25 трав. 2007 р.). – Харків : ХНУВС, 2007. – С. 74–76. 3. Гумін О. О. Особливості кримінологічної характеристики особи у злочинах насильницького характеру / О. О. Гумін // Юридична Україна. – 2009. – № 11. – С. 102–108.

Надійшла до редакції 06.10.2014

Гольш О. И. Оперативно-розыскная характеристика преступлений в сфере водопользования

На основании проведённого анализа научной литературы и эмпирического материала дана оперативно-розыскная характеристика преступлений в сфере водопользования с выделением способов их совершения. Установлены недостаточная теоретическая и практическая разработанность оперативно-розыскной характеристики преступлений в сфере водопользования, а также отсутствие научно-методических рекомендаций по данному вопросу в оперативных и следственных подразделениях органов внутренних дел Украины. Это, в свою очередь, негативно влияет на эффективность работы указанных подразделений в направлении противодействия преступлениям в сфере водопользования.

Ключевые слова: оперативные подразделения, водопользование, способ совершения, оперативно-розыскная характеристика.

Holysh O. I. Operative and search characteristics of crimes in the sphere of water consumption

Operative and search characteristics of crimes in the sphere of water consumption are provided.

The subject of the paper is contemporary operative and search characteristics of crimes in the sphere of water consumption. The theme of the paper is operative and search characteristics of crimes in the sphere of water consumption. The Objective of the paper is to provide contemporary operative and search characteristics of crimes in the sphere of water consumption. Methods of the research are comparative, formal and logical. The relevance of the paper is determined by insufficient elaboration of the issue on operative and search characteristics of crimes in the sphere of water consumption. Results of the research are revealed through the analysis of empirical materials and statistical data of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine. The area of implementation is operative and search activity, criminal procedure and criminalistics. The practical importance of the paper is the fact that some provisions of the article may be used while writing monographs, educational and methodical textbooks and directly by operative units of the Internal Affairs Agencies of Ukraine in the process of detecting crimes in the sphere of water consumption. Conclusions: thus, the above analysis allows to state that, first, knowledge of operative and search characteristics of crimes in the sphere of water consumption will let operative units of Internal Affairs Agencies of Ukraine counteract crimes in the stated sphere better. Secondly, above stated clearly demonstrates the need for selection of persons for the units combating economic crimes and organized criminality within the Ministry of Internal Affairs of Ukraine, who would be able to detect and fixation of information about criminal schemes of illegal usage of water consumption in Ukraine.

Keywords: operative units, water consumption, way, operative and search characteristics.

